

Erfaringer fra retssagsadvokaten: Sådan laver du en god forelæggelse

Georg Lett
Advokat

Hvordan bliver du en dygtig retssagsadvokat? Det dykker vi ned i en lille føljeton, hvor du bliver klogere på hele processen fra forelæggelsen til vidneafhøringer og den afsluttende procedure.

Georg Lett er en af landets mest erfarne retssagsadvokater, og i podcasten 'På forkant med juraen' får du over tre afsnit Georg Letts tips og erfaringer til at blive en dygtig retssagsadvokat, når journalist Magnus Krabbe interviewer ham.

[Lyt til podcasten om forelæggelsen.](#)

Her kan du læse om indledningen af en retssag, nemlig forelæggelsen, og hvordan du bliver en dygtig procedør. Næste afsnit handler om [de svære vidneafhøringer](#) og til sidst kan du læse om [proceduren](#).

Georg Lett har været advokat i 50 år og har stået i spidsen for utallige sager i by-, lands- og højesteret, herunder sager med stor mediebevågenhed som Færøbank-sagen, Feta-sagen, selskabstømmerkomplekset og

Thorsen-sagen. Og så har han netop udgivet en skønlitterær bog, som umiddelbart virker som noget af et spring fra hans efterhånden lange retssagskarriere, men evnen til at fortælle gode historier har hans virke som advokat og forfatter til fælles.

Georg, hvad er en god forelæggelse?

En forelæggelse er en gennemgang af sagen.

Retten kender sagens dokumenter. De ved, hvad parterne har streget ind, så de har læst det og er velforberejede. Men for en advokat gælder det om at få tingene til at hænge sammen.

Jeg plejer at sige, at det ikke er meningen, du skal læse dokumenterne op. Du skal kun læse helt centrale sætninger op i dokumentet.

”

Og en god forelæggelse er der, hvor du kommer ud over alt den ligegyldige oplæsning, og giver den historie, der får det til at hænge sammen, og som giver dommerne en forståelse, de ikke havde, da de mødte i retten om morgenen.

Georg Lett, Advokat

Jo mindre, du læser op, jo mere lægger dommeren mærke til det, du siger.

Du siger også, at man aldrig skal overvurdere dommerens viden, men heller ikke undervurdere deres intelligens. Hvad mener du med det?

Der mener jeg, at man ikke skal tale ned til dommere. Det er intelligente mennesker, og de er velforberejede, når de kommer i retten. Men de har ikke de samme forudsætninger som advokaterne. Advokaterne har måske i månedsvis gennemgået de tekniske aspekter i sagen, og efterhånden fået en forståelse på et ret højt plan.

Og så kommer dommeren ind og er der, hvor advokaterne begyndte. De har ikke haft en klient at diskutere ting, de ikke forstod med. Og hvis man så begynder for indforstået, taber man dommerne.

Har du nogle konkrete fifs til, hvordan man griber den her procedure an?

Folk er jo meget forskellige, og hver gør det på sin måde. Men i dag har man i større sager fået et ekstrakt, hvor dokumenterne ligger i kronologisk orden, og som advokat kender du alle mellemhistorierne, så du læser ekstraktet fra en ende og finder ud af, hvad er de helt centrale sætninger, så du er i stand til at gengive dokumenterne, når du kommer dertil.

Jeg gør det typisk på den måde, at jeg skriver de sætninger ned, som jeg skal forklare udenfor dokumenterne. Og når jeg så kommer til et dokument, hvor jeg skal citere noget, sætter jeg sidetal ind i skarpe parenteser, så jeg ved, hvor i dokumentet jeg skal til.

Men en af de fejl, som mange advokater begår, er, at de ikke giver dommerne tid til at finde det sted i ekstrakten, hvor advokaten er. De kommer med deres forklaring om dokumentet, og dommeren bladrer og bladrer, men de begynder at læse den centrale sætning op, og dommeren har ikke fundet det.

Vi er nede i detaljerne her, men sig sidetallet et par gange og kig op på dommeren og se, om de er med. Forklar hvilket afsnit på siden, du er i. Forklar hvilken linje i det afsnit, du er på. Og læs det op et par gange, så de ligesom bliver tunet ind på det.

Hvorfor er det vigtigt, at dommeren har mulighed for selv at slå det op? Kunne dommeren ikke bare læne sig tilbage og høre, hvad advokaten siger?

Der er to grunde. For det første er det en form for kontrol af, at det, du læser op, er det rigtige. For det andet, skal de tilegne sig fortælleflowet, og det er jo hele det her fortælleflow, som jeg mener er vigtigt. Hvis det er noget, der er centralt for sagen, er det hasarderet, at nogle centrale sætninger går hen over hovedet på dommeren, fordi de ikke når at følge med.

Det som altid er problemet er, at når du er nervøs, sætter du tempoet op og taler for hurtigt i retssager. Du kan vinde så meget ved at sætte tempoet ned. Advokater er afhængige af, at dommerne forstår, hvad vi siger.

”

Jeg kan kun anbefale kollegaer at gå til taleudvikling, så du lærer at tale klart og tydeligt.

Georg Lett, Advokat

Jeg vil gerne vende tilbage til noget af det, du snakkede om, hvor du betonedede vigtigheden af kronologien. Vil du sige noget mere om det?

Indviklede forløb er meget afhængig af kronologi, og den eneste måde, du kan få et overblik over et kompliceret begivenhedsforløb, er ved at respektere kronologien. Domstolene forventer, at du respekterer kronologien, ellers mister de hurtigt overblikket.

Kronologien er helt central og ind imellem, laver man også en tidstavle for mere komplicerede forløb, hvor du skriver de centrale begivenheder ind. Det er det, man kalder hjælpebilag, som du lægger frem, så dommerne får et overblik over, hvordan tidsforløbet er.

Kan kronologien i de her komplekse sagsakter også være en arbejdsmetode, der gør det nemmere at overskue selve processen op til retssagen?

Hvis du skal have overblik over et faktum, så er kronologien rygraden, fordi ellers kører alting rundt, og navnlig hvis begivenheders rækkefølge har en direkte betydning.

Men der er også sager, hvor andre ting spiller ind. I Roskilde Bank-sagen var der 30.000 siders bilag, så det var jo på enhver måde svært at forholde sig til. Men igen vil jeg sige, at kronologien er rygraden.

Du snakker om, man ikke bare skal læse op, men det skal man jo det alligevel, for man skal jo skrive noget ned. Hvor meget skriver du ned?

Jeg plejer at skrive det ned, jeg siger, ordret. Jeg har trænet en teknik med at skrive talesprog, fordi det altid er rart at kunne søge tilbage til sit manuskript.

Og hvis der så er emner, som skal forklares, så går jeg i dybden med det, og frigør mig fra manuskriptet, men det er rart at have rygraden i sin forelæggelse og styr på, hvor er jeg, og hvad skal frem her.

Jeg skriver også manuskripter, når jeg for eksempel laver podcast, men jeg oplever også, at det kan være svært at finde tilbage til manuskriptet, hvis jeg lægger det ned. Oplever du også det?

Ja, i høj grad. Men det er helt legitimt, at du holder 10-15 sekunders pause og siger, at du lige skal finde tilbage til, hvor du kom til.

Så du skriver alle de ord ned, du vil sige, men for andre kan det måske lige så godt være bullets?

Ja. Jeg hører til de mennesker, der siger meget lidt ud over det, som er nødvendigt. Og så er der andre, som godt kan lide at brodere rundt om de sætninger. Det er ikke fordi, den ene metode er bedre end den anden, de er bare forskellige.

Men det er vel vigtigt, at du har en stram struktur i, hvad du vil sige, så du sikrer, du får det hele med?

Det er også grunden til, at du ikke kan frigøre dig helt fra et manuskript. Hvis du holder en festtale, gør det ikke noget, at du glemmer en eller to af vittighederne, fordi det kan blive en meget god tale alligevel.

Men den luksus kan du ikke tillade dig i en retssag, hvor du nøje har gjort dig klart, hvilke pointer du vil have frem i forelæggelsen.

Hvordan skriver du i talesprog?

Det ved jeg faktisk ikke, hvordan jeg har udviklet. Men jeg har ret nemt ved at høre mig selv tale uden at sige noget, men ellers er der jo den mulighed, at du siger det ud i luften, inden du skriver det ned.

En form du skal tilstræbe, er som, hvis du skulle forklare en af dine kollegaer sagen. Det er en intelligent lytter, som ikke har særlig meget kendskab til faktum i forvejen, så hvordan vil du forklare ham eller hende den her sag?

Og det har de fleste prøvet mange gange, og det skal de bare gøre i retssagen også.

Det er den indstilling, du skal have til forelæggelsen. Det er en hjælp til dommerne at få forklaringen på det, som ikke fremgår af dokumenterne, og gør dem opmærksom på, hvad der er af særlig betydning i dokumenterne.

Mange er bange for at bevæge sig væk fra det, der er streget ind i ekstrakten. Men det, der er streget ind, er det, du kan forvente, at dommeren læser. Det forhindrer ikke, at du går udenfor det, hvis du finder noget andet vigtigt i dokumentet.

Det betyder bare, at du lige forklarer, hvorfor det nu har betydning, for det kan sagtens tages i betragtning.

Hvad synes du om at forelægge?

Det kan jeg godt lide, fordi det giver en mulighed for at strukturere hele tankesættet i sagen. Altså det giver et godt udgangspunkt, når du forbereder en sag, og du har læst alle dokumenterne igennem.

Jeg plejer at sige, at du skal kende din sag. Det er en af grundreglerne for procedureadvokater.

Du har læst dokumenterne tidligere under forberedelsen, og nu læser du dem igen for at få dem frisket op og forholde dig til, hvad du skal bruge og skriver redegørelsen.

Det er en god måde til at tænke sagen igennem skridt for skridt, og med skridt for skridt mener jeg, at du også tænker det igennem, som ikke fremgår af dokumenterne, som skal frem.

Hvad er dit bedste råd til advokater, der vil dygtiggøre sig i forelæggelse?

”

Lad være med at opfatte forelæggelsen som en jorden er giftig-leg, hvor du springer fra dokument til dokument. Det er der, hvor fejlen består.

Georg Lett, Advokat

Der skal også være noget imellem dokumenterne, som du formidler til dommerne for, at det giver mening og for, at du giver dem en plusværdi i forhold til, hvad der står i dokumenterne.

Det var første artikel i føljetonen om at blive en dygtig rets sagsadvokat. Anden artikel handler om [en af de sværeste discipliner i forbindelse med en retssag, nemlig vidneafhøringer. Læs med her.](#)